

Miljömedicinsk bedömning av den fysiska miljön i förskolor i Åmål och stadsdelen Härlanda i Göteborg – en metodstudie

Göteborg den 29 juni 2010

Pernilla Gustafson¹
1:e Yrkes- och miljöhygieniker

Annika Lundahl²
Länsmiljöingenjör

Lars Barregård¹
Överläkare/professor

¹ Västra Götalandsregionens Miljömedicinska Centrum

² Länsstyrelsen i Västra Götaland

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
1. Bakgrund och syfte.....	3
2. Metoder.....	4
2.1 Urval.....	4
2.2 Insamling av data från förskolorna med hjälp av webbenkät.....	5
2.3 Insamling och bearbetning av data från kommunala förvaltningar och andra myndigheter.....	5
3. Resultat och diskussion	7
3.1 Allmänna uppgifter och miljöfaktorer.....	7
3.1.1 Inomhusmiljön.....	7
3.1.2 Utomhusmiljön, gården och närmiljön.....	10
3.2 Miljömedicinsk bedömning.....	12
3.3 Diskussion om metoden	13
3.3.1 Synpunkter på enkätutskick.....	13
3.3.2 Synpunkter på bedömning.....	14
3.4 Resursåtgång.....	15
4. Referenser.....	15
Tabeller.....	16
Bilagor	23
Bilaga 1. Enkät	23
Bilaga 2a. Informationsbrev till förskolorna i Härlanda.....	32
Bilaga 2b. Informationsbrev till förskolorna i Åmåls kommun	33
Bilaga 3. Brev	34

Sammanfattning

Metodstudien har genomförts som del av ett större projekt finansierat av Naturvårdsverket vilket syftar till att ta fram en metodhandbok samt att utforma ett webbaserat datainsamlingsprogram för en översiktlig miljömedicinsk bedömning av barns fysiska miljö i förskolan. Målet är att kommunerna skall kunna använda metoden i den egna verksamhetsuppföljningen för att på ett enkelt sätt kunna inventera barnens utomhus- och inomhusmiljö i förskolan och därigenom underlätta för förbättringsarbete. Syftet med denna delstudie har varit att testa metoden i en stadsdel i en större stad (Härlanda i Göteborg) och i en landsbygdskommun (Åmåls kommun) i Västra Götalandsregionen. Metoden har tidigare testats i Malmö och ett antal landsbygdskommuner i Skåne. Denna delrapport redovisar arbetet med metoden och resultatet av den miljömedicinska bedömningen som genomfördes av förskolorna i Härlanda och Åmåls kommun.

En webbaserad enkät skickades ut till rektor eller motsvarande person på samtliga kommunala och privata förskolor i Åmåls kommun och Härlanda. Tolv av 13 förskolor i Åmåls kommun och 20 av 22 förskolor i Härlanda valde att besvara enkäten. Via enkäten samlades information om förskolans inomhusmiljö (t.ex. fukt och mögelskador), utomhusmiljö (t.ex. beskrivning av utegården, vistelsetid utomhus) och processer (t.ex. obligatorisk ventilationskontroll, städrutiner, arbetsmiljöron) in. Ytterligare uppgifter om bland annat trafik, buller och luftföroreningar efterfrågades hos kommun och andra myndigheter. De insamlade uppgifterna har sammanställts för varje förskola och redovisas i tabellform. Flera av dessa uppgifter har kunnat användas som underlag i den miljömedicinska bedömningen, vilken visade att enstaka faktorer kan förbättras hos de flesta förskolor i Härlanda och Åmåls kommun. Hos några förskolor finns flera faktorer som kan förbättras, framförallt när det gäller olika processfrågor t.ex. obligatorisk ventilationskontroll, besiktning av lekredskap och bullerförebyggande arbete och åtgärder. Denna metodstudie har visat att tillgängligheten på uppgifter t.ex. trafik, buller och luftföroreningar som inhämtades från kommun varierade mellan storstad och landsbygdskommun. Under utarbetandet av bedömningen framkom att vissa uppgifter inte kunde bedömas eftersom vetenskapligt underlag saknades eller att frågan varit otydligt ställd. Förbättringar till det fortsatta arbetet med utvecklingen av metodhandboken har därför föreslagits.

1. Bakgrund och syfte

Den hälsorelaterade miljöövervakningen som specifikt gäller barn är begränsad. Den övervakning som sker idag är inriktad på bestämning av halter av olika miljögifter eller effekter på individer. De olika miljöövervakningsprojekten är oftast inte samordnade för att utvärdera flera olika faktorer samtidigt och ger ingen möjlighet till en integrerad exponeringsövervakning. Det finns inte heller en satsning på miljöövervakningsprojekt som har tydliga påverkansmål och där de lokala aktörerna på ett omedelbart sätt kan genomföra och utvärdera förändringar. Det finns sällan fokus på utvärdering av goda miljöer. Naturvårdsverket har därför beviljat medel för ett projekt vars syfte är att ta fram en metod för en integrerad miljömedicinsk bedömning av barns fysiska miljö i förskolan.

Syftet med projektet är att ta fram en metodhandbok samt att utforma ett webbaserat datainsamlingsprogram för en översiktlig miljömedicinsk bedömning av barns fysiska miljö i förskolan. Programmet ska kunna användas för att generera en kommunsammanställning av resultatet av bedömningen, vilken ska kunna användas som underlag för den egna verksamhetsuppföljningen och i förlängningen stimulera till förbättringsarbete. Genom en förnyad datainsamling kan sedan kommunen följa upp effekter av åtgärder. Målet är att dataprogrammet också ska kunna användas för en nationell sammanställning i syfte att bidra till utvärdering av miljömålsuppfyllande, uppfyllelse av riktvärden etc.

I projektet första fas genomförs en miljömedicinsk bedömning av barns fysiska miljö i samtliga förskolor i en stad/stadsdel samt i en eller flera landsbygdskommuner i Skåne och Västra Götaland. Här testas en modell med vilken man på ett enkelt sätt kan inventera barns utomhus- och inomhusmiljö i förskolan. De Arbets- och miljömedicinska klinikerna i Göteborg och Lund ansvarar för och genomför projektet i samarbete med respektive länsstyrelse. Under våren och sommaren 2009 har projektet genomförts i Skåne där förskolor i Malmö samt några landsortskommuner ingått. Efter utvärdering av de skånska resultaten har projektet under andra delen av hösten 2009 och vintern 2010 genomförts i Västra Götaland. Den här rapporten beskriver arbetet med och resultatet av den miljömedicinska bedömningen av samtliga förskolor i stadsdelen Härlanda i Göteborg och i Åmåls kommun. En samlad bedömning redovisas för varje enskild förskola.

2. Metoder

Den miljömedicinska bedömningen kan baseras på flera olika delar och syftet är att den i görligaste mån ska utgå från sådant som redan finns eller bör finnas tillgängligt. Till exempel inhämtades data som regelmässigt finns tillgängligt på kommunnivå (t.ex. radon, trafikdata, luftföroreningshalter). Mängden information som finns tillgänglig varierar dock i olika kommuner på grund av faktorer som folkmängd och resurser. En begränsad mängd uppgifter inhämtades från den enskilda förskolan genom en webbaserad enkät som ställdes till rektorn eller motsvarande person. Målet var att insamlingen av enkäter och data skulle vara så enkel som möjligt och inte upplevas ta resurser och tid från den pedagogiska kärnverksamheten.

2.1 Urval

Stadsdelen Härlanda i Göteborg och Åmåls kommun bjöds in genom kontakt med skolcheferna i respektive kommun att delta i projektet för att representera delar av en större stad och en landsortskommun. En lista med kontaktuppgifter till rektorer eller motsvarande person för alla kommunala och enskilda förskolor erhöles från kommunförvaltningen. I Härlanda finns 14 kommunala förskolor där fyra rektorer ansvarar för ett geografiskt område innehållande 3-4 förskolor (Torpa förskolor, Björkekärns förskolor, Källtorps förskolor och Renströmska förskolor) samt åtta enskilda förskolor. Härlanda är en av Göteborgs 21 stadsdelar och den östligaste av de centrala stadsdelarna. I Härlanda bor nästan 21 000 personer och 889 barn finns inom förskole-

verksamheten (förskola eller familjedaghem) (Härlanda årsrapport 2008). I Åmåls kommun finns 10 kommunala förskolor där fem rektorer ansvarar för 1-3 förskolor vardera samt tre enskilda förskolor. Inom Åmåls kommun bor 13 000 personer varav merparten i centralorten (10 000 personer). 456 barn (1-5 år) är inskrivna i förskola (plus 51 i familjedaghem) (Statistik för Åmåls kommun 2009, <http://www.amal.se/page/4164/statistik.htm>)

2.2 Insamling av data från förskolorna med hjälp av webbenkät

För administration av enkäten användes LimeSurvey, vilket är ett webbaserat program (www.limesurvey.com) som tidigare använts vid AMM i Lund för undersökning av förskolor i Skåne. Det är kostnadsfritt att skicka ut enkäter via LimeSurvey samt att ta emot 30 enkätsvar per månad. För projektet behövdes ytterligare enkätsvar köpas in (ca 70 kr för 100 st). Utifrån synpunkter på enkäten som framkom i Skåne modifierades vissa frågor, t.ex. tid barnen vistades utomhus, åldersfördelningen på barnen samt frågan om det finns träd och buskar på gården. I enkäten ställdes frågor om inomhus- och utomhusmiljön (gården och närområdet). Frågorna är oftast av flervalstyp och möjlighet att lämna kommentarer gavs till huvuddelen av frågorna. Enkätfrågorna redovisas i bilaga 1 (observera att layouten på enkäten är annorlunda i bilagan jämfört med den webbaserad versionen som skickades ut).

Ett informationsbrev om projektet skickades ut per post den 15 oktober 2009 till alla rektorer eller motsvarande person på förskolorna (bilaga 2 a och b). Detta var den första kontakten med de enskilda förskolorna. Efter en vecka skickades ytterligare ett brev (e-post) till rektorerna eller motsvarande personer vilket de ombads svara på för att bekräfta att e-postadressen var riktig (bilaga 3). Efter erhållet svar skickades länken till enkäten ut via ett utskick från LimeSurvey. Om ingen bekräftelse erhöles, kontaktades rektorn eller motsvarande person för att kontrollera att e-postbrevet nått mottagaren varefter enkäten skickades ut. Enkäten skickades ut till samtliga förskolor under perioden 27 okt till 4 nov 2009. Efter 2-3 veckor skickades en påminnelse ut för att öka svarsfrekvensen och efter ytterligare två veckor skickades ännu en påminnelse ut. Efter en vecka påbörjades en rundringning till de förskolor som inte hade svarat. För svarsfrekvens se avsnitt 3.1.

2.3 Insamling och bearbetning av data från kommunala förvaltningar och andra myndigheter

- Radon

Åmåls kommun kontaktades och resultat från radonmätningar i samtliga förskolor levererades. I Härlanda, Göteborg, levererades resultaten av Närmiljöavdelningen på Miljöförvaltningen. Kontakt togs också med Lokalförsörjningskontoret vilka bedriver egenkontroll av radonkoncentrationen i sina lokaler där de kommunala förskolorna är lokaliserade.

- Vägar och trafik

En kartfil innehållande vägdata erhöles från Stadsbyggnadskontoret i Göteborg. Målet var att beskriva trafiken i närområdet runt förskolan med hjälp av information om hur

trafikerade vägarna runt förskolan är. Detta har inte kunnat göras eftersom trafikräkningsdata i Göteborg inte finns kopplad till kartfilen. Det bedömdes ta för mycket tid att manuellt klassificera alla vägar runt förskolorna baserat på trafikintensiteten. För Åmåls kommun fanns inte en liknande kartfil som i Göteborg tillgängligt och det fanns också dåligt med uppdaterad trafikräkningsdata.

- Gång/cykelbanor

Förskolans närhet till gång- och cykelvägar (gata avskild från fordonstrafik) uppmättes som avståndet fågelvägen mellan förskola och närmsta gång- och cykelväg. Dessa uppgifter levererades av Åmåls kommun. För förskolorna i Härlanda beräknades avstånden utifrån karta över gång- och cykelvägar från Stadsbyggnadskontoret i Göteborg med hjälp av GIS-verktyg.

- Järnväg

Förskolans närhet till järnvägsspår uppmättes som avståndet mellan förskola och närmsta järnvägsspår. Dessa uppgifter levererades av Åmåls kommun. För förskolorna i Härlanda beräknades avstånden utifrån karta över järnvägsnätet som erhållits från Stadsbyggnadskontoret i Göteborg med hjälp av GIS-verktyg. För information om antal tåg som trafikerade närliggande järnvägslinjer kontaktades Banverket.

- Lekplatser

Förskolans närhet till kommunala lekplatser uppmättes som avståndet mellan förskola och närmsta lekplats. Dessa uppgifter levererades av Åmåls kommun. För förskolorna i Härlanda beräknades avstånden utifrån karta över lekplatser (Stadsbyggnadskontoret i Göteborg) med hjälp av GIS-verktyg.

- Buller

Det finns inga mätningar eller modellerade bullernivåer tillgängliga vid förskolorna i Åmåls kommun. Dygnskvivalenta bullernivåer ($L_{Aeq,24h}$) vid förskolorna erhöles från Göteborgs kommuns beräkningar över trafikbullernivåer gjorda i samband med EU:s bullerdirektiv (2008). Bullernivåerna anges i intervall om 5 dB. Observera att en liten felplacering av förskolan på kartan kan göra att förskolan hamnar i ett lägre eller högre bullerintervall. Det har för vissa förskolor varit svårt att veta den exakta placeringen för förskolan eftersom uppgifter om vilka lokaler som förskolan använder på den aktuella adressen inte har inhämtats.

- Luftföroreningar

Det finns inga mätningar eller modellerade nivåer av luftföroreningar tillgängligt vid förskolorna i Åmåls kommun. För förskolorna i Härlanda inhämtades modellerade årsmedelvärden av halten kvävedioxid (NO_2) i utomhusluften utanför förskolorna från Miljöförvaltningen.

3. Resultat och diskussion

3.1 Allmänna uppgifter och miljöfaktorer

Alla kommunala förskolor i Härlanda och Åmåls kommun besvarade enkäten. Enkäten kan läsas i sin helhet i bilaga 1. Tre privata förskolor (en i Åmål och två i Härlanda) valde att inte besvara enkäten på grund av tidsbrist. Den totala svarsfrekvensen var således 91 % (20 av 22) i Härlanda och 92 % (12 av 13) i Åmåls kommun. Enkätsvaren hämtades från LimeSurvey för vidare bearbetning i Microsoft Office Excel.

Bakgrundsfaktorer såsom antal barn, vilken typ av byggnad förskolan bedriver sin verksamhet i samt ålder på byggnaden och om den ursprungligen är byggd för att vara förskola redovisas i tabell 1. I de fall förskolan är lokaliserad i mer än en byggnad anges detta. De flesta förskolor i Åmåls kommun och Härlanda är lokaliserade i en enda byggnad, vilken ursprungligen är byggd för annan verksamhet i drygt hälften av fallen. Två tredje delar av förskolorna är byggda före 1980.

De insamlade uppgifterna delades in i olika kategorier och redovisas för varje förskola i tabellerna 2 till 5. Den första kategorin benämndes ”Processer” och innefattar frågor om obligatorisk ventilationskontroll, radonmätning, arbetsmiljöron, besiktning av lekredskap, städrutiner, buller- och allergiförebyggande arbete samt deltagande i Socialstyrelsens senaste tillsynsprojekt (tabell 2). Den andra kategorin benämndes ”Fukt, mögel och radon” och innefattar frågor om fukt- och mögelskador samt radonhalt (tabell 3). Den tredje kategorin berör utegården och närmiljön och benämndes ”Utomhusmiljön – gården och närmiljön” (tabell 4). Denna kategori innefattar frågor som beskriver gården, hur trafiken runt förskolan är, andra parker och grönområden dit man regelbundet går samt tid barnen vistas utomhus. Den fjärde kategorin benämndes GIS (Geographical Information System)-baserade data och innefattar tillgängliga data på kommunnivå som t.ex. beskriver trafiksituationen, luftföroreningar och trafikbuller (tabell 5).

3.1.1 Inomhusmiljön

Människor tillbringar huvuddelen av sin tid inomhus. Förskolans inomhusmiljö är därför av stor betydelse för barns trivsel och hälsa. Inomhusmiljön är beroende av en mängd olika faktorer, t.ex. kvaliteten på luften som kommer in lokalerna, hur effektiv ventilationen är och vilka föroreningar som avges till inomhusluften från själva byggnaden och inredningen. Den verksamhet som förekommer och de människor som vistas i en lokal påverkar också inomhusmiljön. En rad miljöfaktorer i inomhusmiljön kan påverka människors hälsa och välbefinnande negativt, t.ex. fukt- och mögelskador, radon, allergen, kvalster och buller. Underhåll, skötsel och städning är därför viktiga faktorer för en bra inomhusmiljö

Ventilation och fukt- och mögelskador

Det är vanligt med besvär som förknippas med inomhusluften. Hos vuxna rör det sig oftast om irriterande besvär från ögon, hud och luftvägar, men även mer specifika symptom som trötthet, huvudvärk och koncentrationssvårigheter som relateras till vistelse i byggnader med ”dåligt” inomhusmiljöklimate. Även om besvären ofta kopplas till problem med fukt- och mögelskador i byggnaden, bristfällig ventilation och kemiska emissioner från bygg- och inredningsmaterial, har man inte lyckats fastslå någon en-

skild faktor eller ett speciellt ämne som bakomliggande orsak till besvären. Hos barn har man framför allt studerat effekter på de nedre luftvägarna som långdragen hosta.

En effektiv ventilation krävs för att transportera bort förorenad eller fuktig luft från inomhusmiljön och för att förse den med frisk luft utifrån. En återkommande obligatorisk funktionskontroll av ventilationssystemet, sk OVK, ska utföras var 3:e år i förskolor (Regelsamling för funktionskontroll av ventilationssystem, OVK, Boverket 2009). En fråga i enkäten var därför om regelbundna ventilationskontroller utförs och om rektor eller motsvarande har tagit del av protokollet. I Åmåls kommun uppgav rektorer eller motsvarande person att OVK görs regelbundet, förutom i en förskola som ventileras genom självdrag, och de flesta hade tillgång till OVK-protokoll. I Härlanda genomförs eller planeras regelbundna OVK i mindre än hälften (40 %) av förskolorna och endast två hade tillgång/kommer att få tillgång till OVK-protokoll. För 60 % av förskolorna i Härlanda genomfördes inga regelbundna ventilationskontroller eller så visste man inte om sådana genomfördes.

I enkäten efterfrågades också om det finns en fuktskada eller om det funnits en synlig fuktskada samt synligt mögel eller mögellukt i förskolans lokaler under de senaste tre månaderna. Fyra förskolor i Åmål och sex förskolor i Härlanda svarade i enkäten att det hade funnits fuktskador tidigare men inte längre och en förskola i Härlanda svarade att det fanns en fuktskada nu i en källare som höll på att renoveras. Lukt av mögel de senaste tre månaderna rapporterades på fem förskolor i Härlanda och angavs i två fall kännas på personaltoalett och källare samt höll på att utredas i ett tredje fall.

Radon

Radon är en radioaktiv gas som bildas naturligt genom att uran i berggrunden sönderfaller. Vissa bergarter, som skifferar och graniter, innehåller mer uran än andra. Den främsta källan till radon i inomhusluften är inträngande markluft. Därtill kan också byggnadsmaterial (framför allt blåbetong) avge radon till rumsluften. Radongasen sönderfaller i sin tur till radondöttrar som vid inandning fastnar i våra luftvägar. Vid sönderfallet sänds strålning ut som kan orsaka lungcancer. Det är inte känt hur radon-exponering under barndomen påverkar risken att senare i livet utveckla lungcancer, men det är viktigt att sträva efter att den livslånga stråldosen är så låg som möjligt.

Enligt delmålet *God inomhusmiljö*, inom miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* skall radonhalten vara lägre än rikvärdet 200 Bq/m³ i luft i alla skolor och förskolor år 2010 och i samtliga bostäder år 2020. Kommunerna rapporterade att mätningar av radon i inomhusluften hade genomförts i de flesta av förskolorna och dessa resultat redovisas i tabell 3. Ifall mätningar har skett i flera utrymmen redovisas det högsta. För fem förskolor i Härlanda saknades information av olika orsaker, t.ex. mätning planerad, lokalerna ska rivras, inga uppgifter om att det finns en förskola på den adressen. Radonhalten i inomhusluften låg för alla uppmätta förskolor under rikvärdet 200 Bq/m³. Ett stort antal mätningar av radon i inomhusluften bland förskolor och skolor gjordes 2006/07 inom ramen av Socialstyrelsens nationella tillsynsprojekt om radon i skolor och förskolor (Socialstyrelsen, 2008). Av de uppmätta förskolorna i Västra Götaland hade 2,8 % radonhalter över rikvärdet. Kännedom om att radonmätningar hade genomförts saknades hos rektorer eller motsvarande personer förutom för ett fåtal förskolor i Åmåls kommun. I ett fall angavs detta bero på att rektorn var ny i sin tjänst.

Städning och hygien

Städning är viktigt för att upprätthålla en god hygienisk nivå samt att minska överkänslighets- eller allergiska reaktioner och förhindra smittspridning. Enligt Socialstyrelsens allmänna råd om städning i förskolor, fritidshem och fritidsgårdar (SOSFS 1996:33) bör lokaler där barn och personal vistas i regel städas dagligen vilket ofta krävs för att toaletter och skötutrymmen ska upprätthålla tillräcklig god hygienisk standard. Om lokalerna även används under kvällstid, behöver toaletter och skötrum i regel städas två gånger per dag. Därför ställdes frågor om hur ofta lekutrymmen och toalettutrymmen städas. Alla kommunala förskolor angav att golv i utrymmen som används för lek städas och toalettutrymmen städas dagligen medan tre enskilda förskolor städar varannan dag och ytterligare en mer sällan än varannan dag. Under 2009 har Socialstyrelsen drivit ett nationellt tillsynsprojekt om hygien i förskolan för att förbättra rutinerna kring handtvätt, städning och dylikt i syfte att minska smittspridningen på förskolor. I enkäten frågades det om förskolorna deltog i detta projekt. Åtta av 12 förskolor i Åmåls kommun uppger att miljökontoret har besökt eller kommer att besöka förskolan i tillsynsprojektet. I Härlanda var det ingen förskola som deltagit, vad man visste.

Allergier

Allergi hos barn kan utlösas vid kontakt med allergiframkallande ämnen i vår miljö. Det kan till exempel vara pälsdjur, pollen och födoämnen. I enkäten frågades om särskilt allergiförebyggande arbete har gjorts och i så fall vad. Fyra förskolor i Åmåls kommun och två bland förskolorna i Härlanda uppgav att de har arbetat med att förebygga allergier, t.ex. genom noggrann städning, information till föräldrar om livsmedel som ej får finnas på förskolan, handlingsplan för enskilda barn med allergi, kontakt med BVC och allergikonsulent, informationsmöte med allergikonsulent, personal och föräldrar och särskilda allergikoster. En av förskolorna i Härlanda uppgav att den var anpassad för att ta emot barn som har olika allergier och angav också utbildad personal samt att inga barn, föräldrar eller personal får ha pälsdjur, vara rökare, eller använda parfym.

Buller

I förskolor har höga och i vissa fall potentiellt hörselskadande ljudnivåer uppmätts. Därför frågades om förskolan har arbetat med bullerförebyggande projekt eller gjort andra åtgärder för att minska ljudnivåerna i förskolans lokaler och vad som i så fall hade gjorts. Endast fyra förskolor svarade att man inte gjort något och ytterligare fyra var osäkra eller svarade inte på frågan. De förskolor som svarade ja angav att de hade använt mycket textilier såsom mattor, gardiner, draperier och liknande, haft samtal med barnen, gjort barnen medvetna om sina röstlägen, delat upp barnen i små grupper för aktiviteter i olika rum samt inomhus och utomhus, ute mera, ljudabsorberandeplattor i taket, ljuddämpande bord, dukar och golv, tassar på stolar, bytt ut porslinsallrikar till plastallrikar, bordsfilt och vaxduk på alla bord, mjuka lådor, köpt in ett ”öra”, information om bullerförebyggandearbete till personal.

Enligt lagen ska ett systematiskt arbetsmiljöarbete pågå på förskolorna för att förebygga risker och för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö och därför frågades i enkäten hur ofta arbetsmiljöronder genomförs. På de flesta förskolor genomförs arbetsmiljöronder en gång per år, medan för ett mindre antal oftare eller mer sällan.

3.1.2 Utomhusmiljön, gården och närmiljön

Ett antal frågor ställdes i enkäten rörande förskolans utomhusmiljö, vilket innefattar den egna gården och närområdet runt förskolan samt barnens utomhusvistelse. Svaren redovisas nedan och/eller i tabell 4. I enkäten efterfrågades om det hör en utomhusmiljö till förskolan och om barnen kan släppas ut direkt från lokalen på egen hand. Alla förskolor uppgav att de hade en egen gård och vid alla utom två förskolor i Härlanda kunde barnen släppas ut direkt utan några hinder (t.ex. trappor, korridorer) eller behov av ledsagning. Utomhusmiljön vid förskolan bör vara trygg men samtidigt stimulerande och inspirerande för att locka till lek och aktivitet. Träd och buskar ger möjlighet till naturlig lek och aktivitet och ger dessutom skugga. Därför frågades det i enkäten om det fanns träd och buskar som barnen kan leka i eller vid. Alla förskolor uppgav att det fanns det.

För att beskriva utomhusmiljön på gården ombads rektorn eller motsvarande person markera i enkäten vilka av 20 adjektiv som passade in på gården. Skillnaden mellan antalet positiva adjektiv (spännande, rymlig, kuperad, lummig, pryddlig, varierad, mysig, rofylld, rolig, barnvänlig, frodig) och negativa adjektiv (enformig, liten, torftig, tråkig, sliten, platt, stökig, ömtålig, blåsig) som hade angetts räknades ut för varje förskola. Ett minustecken före indikerar alltså att fler negativa än positiva adjektiv angavs för gården. 10 förskolor kryssade i att gården inte var barnvänlig vilket är anmärkningsvärt. I ett fall angavs att utomhusmiljön såg olika ut för olika avdelningar och att kryssen därför representerar flera olika utomhusmiljöer. Flera förskolor anger att de har tillgång till andra utomhusmiljöer än den egna gården. I enkäten efterfrågades grönområden och parker som förskolan besökte regelbundet och hur långt det var dit. Flertalet förskolor går till olika skogsområden eller parker som antingen angränsar till förskolan eller kan ligga uppemot 2 km därifrån. Det finns ett antal kommunala lekplatser runt omkring förskolorna och avståndet mellan förskolan och närmsta kommunala uppmättes utifrån uppgifter från kommunerna. Alla utom en förskola i Åmåls kommun har mindre än 550 m (fågelvägen) till närmsta lekplats. Denna förskola ligger i ett mindre samhälle där det inte finns någon kommunal lekplats. Åmåls kommun uppger dock att flera kommunala lekplaster kommer att tas bort. Det finns dock ingen uppgift om vilka lekplatser som används av förskolan.

Utevistelse

Risken att drabbas av infektioner minskar hos barn som vistas utomhus eftersom smittspridning försvåras om det blir större avstånd mellan barnen. Utomhusvistelse stimulerar även till fysisk aktivitet. Därför frågades hur länge barnen vistades utomhus under vår och höst vid vackert väder samt vid dåligt väder. Olika tider kunde fyllas i för de yngre och de äldre barnen. Alla förskolor angav att både de yngre och de äldre barnen vistades utomhus en timme eller längre varje dag både vid bra och dåligt väder och på de flesta förskolorna var det ingen skillnad mellan yngre och äldre barn. Det var dock vanligt att barnen var ute cirka 1-2 timmar kortare tid vid dåligt väder.

Lekredskap

En förutsättning för en säker (fri från olyckor) utomhusmiljö är regelbundna besiktningar av lekredskapen (gungor, klätterställningar m.m) och därför frågades i enkäten hur ofta sådana sker. I Åmåls kommun uppger alla förskolor utom en att lekredskapen besiktigas årligen eller tätare. Vid förskolorna i Härlanda varierade svaren mer och endast vid sex förskolor genomfördes en besiktning varje år eller tätare. Vid tre förskolor skedde besiktningen vartannat år eller mer sällan och vid sju förskolor genomförs inga regelbundna besiktningar utan där påtalar personalen eventuella brister. Svaret från två förskolor i Härlanda har ändrats eftersom dessa angav i kommentaren till frågan att det inte fanns några särskilda lekredskap eller att man inte använde dem.

Enligt vår bedömning är det lämpligt att lekredskapen besiktigas minst en gång om året.

Solskydd

Exponering för solljus bedöms orsaka 80-90 % av all hudcancer och barn är särskilt känsliga för solljus (Miljöhälsorapport 2009). Ett sätt att minska barns exponering för solljus är att erbjuda barnen skuggade lekplatser och detta frågades efter i enkäten. Alla förskolor förutom tre i Härlanda uppgav att det fanns skuggade lekplatser i direkt anslutning till förskolan. En förskola som inte svarat på frågan anger att det beror på vilken tidpunkt på dagen barnen är ute och en annan förskola som svarat nej anger att de inte använder gården speciellt ofta.

Enligt vår bedömning bör gården erbjuda barnen skuggade lekplatser under hela dagen.

Luftföroreningar

Luftföroreningar utomhus kommer bland annat från trafik, uppvärmning, långväga transporter och industriprocesser. WHO har i en kunskapsöversikt slagit fast att det finns ett samband mellan exponering för höga halter luftföroreningar och en ökad förekomst infektioner, bronkitbesvär och hosta, samt påverkan på lungfunktionen. Effekterna är speciellt allvarliga hos barn med astma. Halten kvävedioxid (NO₂) används som ett mått på hur mycket trafikavgaser som finns. Årsmedelvärden av NO₂ för 2008 beräknade av Göteborgs kommun visar att alla förskolor i Härlanda ligger under delmålet på 20 µg/m³ (årsmedelvärde) som finns uppställt i miljömålet Frisk luft och skall nås 2010. I Åmåls kommun bedöms alla förskolor ligga under 20 µg/m³ som årsmedelvärde.

Halten NO₂ utanför förskolorna bör ligga under 20 µg/m³ (årsmedelvärde).

Buller

Exponering för trafikbuller (från vägtrafik, tåg och flyg) är ett vanligt problem som kan orsaka besvärs- och störningseffekter som innebär negativ påverkan på livskvalitet och hälsa till exempel sömnproblem, stressrelaterade symptom samt koncentrations- och inlärningssvårigheter. Fem förskolor i Härlanda har beräknade trafikbullernivåer (Göteborgs kommun) som överskrider riktvärdet på 55 dB (vid fasad) som riksdagen antagit. Avstånd till järnväg redovisas också i tabellen. Sträckan förbi Åmål trafikeras under ett normaldygn av 28 tåg (14 passagerartåg och 12 godståg) och sträckan förbi Härlanda av 185 tåg (155 passagerartåg och 30 godståg).

Bullernivån utomhus vid förskolorna bör ligga under 55 dB.

Trafik och gång- och cykelbanor

Trafiksituationen runt förskolan frågades efter i enkäten genom att rektor eller motsvarande person fick ange vilken trafikintensitet det är på förmiddagen på den största gata eller väg som kan ses från något fönster i förskolan (inom ett avstånd på 50 m). Förutom att trafik är en källa till buller och luftföroreningar är trafiken också en olycksrisk. Det är därför viktigt att förskolan kan nås på ett säkert sätt och därför uppmättes avståndet (fågelvägen) mellan förskolorna och närmsta cykel/gångbana baserat på information från kommunerna. Avståndet till närmsta cykel/gångbana var för förskolorna i Åmåls kommun inte längre än drygt 200 m. För förskolorna i de små samhällena utanför Åmåls tätort saknades cykel/gångvägar. Förskolorna i Härlanda låg i regel väldigt nära en cykel/gång väg.

Det är svårt att ange vad som bör gälla för de mått som använts för trafik och gång- och cykelbanor i den här rapporten.

3.2 Miljömedicinsk bedömning

Den miljömedicinska bedömningen av förskolornas fysiska miljö baserades på utvalda frågor från enkäten (se bilaga 1) och de inhämtade uppgifterna. Svaren på de frågor och de uppgifter som bedömdes (markerade med en * i tabell 2-5) har klassats som positiva och negativa. För varje kategori har antalet negativa svar summerats. Beroende på antalet negativa svar har varje kategori bedömts som bättre (grönt), medel (gult) och sämre (orange). Bedömningarna för varje förskola redovisas i tabell 6. Nedan följer en förklaring över hur de olika frågorna och uppgifterna bedömdes. Frågor som inte besvarades bedömdes som ett negativt svar.

Den första kategorin som bedömts är *processfaktorer* (tabell 2) där enkätfrågorna 14, 21-23, 25 och 34 har använts som underlag. Nedan anges vilka svar som har bedömts vara negativa:

- "Nej" och "Vet inte" på fråga 14, och 23
- "Mer sällan" och "Varannan dag" på fråga 21 och 22
- "Aldrig" och "Mindre än 1 gång per år (förkortat <1 i tabellen)" på fråga 25
- "Nej men personalen påtalar brister" och "ja, vartannat år eller mer sällan" på fråga 34

Den andra kategorin som bedömts är *fukt, mögel och radon* (tabell 3) där enkätfrågorna 18-20 och uppgiften om halten radon har använts som underlag. Nedan anges vilka svar som har bedömts vara negativa:

- Radonhalt över rikvärdet på 200 Bq/m³ samt om mätresultat saknas
- "Ja det finns fuktskada nu" på fråga 18 och/eller "Ja" på fråga 19 och 20 ger ett negativt svar.

Den tredje kategorin som bedömts är *utomhusmiljön – gården och närmiljön* (tabell 4) där enkätfrågorna 32, 33 och 35 har använts som underlag. Nedan anges vilka svar som har bedömts vara negativa:

- "Nej" eller ingen uppgift på fråga 32
- "Nej" på fråga 33
- Fler negativa adjektiv än positiva adjektiv, dvs en negativ poängsiffra på fråga 35
- Om adjektivet "Barnvänlig" inte hade valts i fråga 35, dvs att utegården inte kan beskrivas som barnvänlig

Den fjärde kategorin som bedömts är *GIS-baserade data* (tabell 5) där och uppgifterna om luftföroreningar (årsmedelvärde för NO₂) och buller (dygnsekvivalenta bullernivåer (dB)) har använts som underlag. Nedan anges vilka svar som har bedömts vara negativa:

- Om halten NO₂ låg över 20 µg/m³
- Om bullernivån låg över 55 dB

För Åmåls kommun saknades dessa uppgifter, men NO₂ och bullernivån ligger sannolikt under ovanstående värden och ingen förskola har därför bedömts som negativ i detta hänseende.

Sammanfattningsvis kan enstaka faktorer förbättras hos de flesta förskolor i Härlanda och Åmåls kommun. Hos några förskolor finns flera faktorer som kan förbättras, framförallt när det gäller olika processfrågor t.ex. obligatorisk ventilationskontroll, besiktning av lekredskap och bullerförebyggande arbete och åtgärder.

3.3 Diskussion om metoden

3.3.1 Synpunkter på enkätutskick

Användarperspektiv

I enkäten fanns tre frågor med möjlighet att lämna synpunkter på om det var svårt att komma åt enkäten och att fylla i den, om frågorna var lätta att förstå och om svarsalternativen var tydliga samt om det fanns något område som vi inte hade berört i enkäten och som kunde vara viktigt i sammanhanget. De flesta tyckte att det var lätt att komma åt och fylla i enkäten (25/32) och ingen tyckte att det var svårt. De flesta tyckte också att frågorna var lätta att förstå och att svarsalternativen var tydliga (22/32) och resterande tyckte att så var fallet för de flesta frågorna. En person tyckte att det var svårt att tolka ordet "miljö". En person tyckte att det var lite svårt att få fram hur materialet skulle användas och en annan tyckte att det var viktigt att ta hänsyn till förskolans utrymme i förhållande till antal barn.

Administratörsperspektiv

Utifrån tillgängliga instruktioner (på engelska) skapades en enkel enkät i LimeSurvey. För att göra detta krävdes ingen tidigare erfarenhet av att göra enkäter. Ett problem upptäcktes med texten i utskicken (inbjudan med länk till enkäten, påminnelsen och svarsbekräftelse) från LimeSurvey. Vissa e-postsystem bland annat Microsoft Outlook 2003 klarade inte av att visa tecknen å, ä och ö utan visade istället ett antal olika symboler som gjorde texten i utskicken svårsläslig. Detta upptäcktes vid ett test före utskicken till förskolan. Detta problem kunde tyvärr bara rättas till med hjälp av ändringar i den datorn som används för att läsa e-posten. Därför skrevs utskicken med så få å, ä och ö som möjligt. Vi valde att inte låsa frågorna, dvs en fråga kan hoppas över utan att fylla i ett svar. Nackdelen är att man inte får svar på alla frågor (i flera fall bedömdes ej ifyllda frågor som negativa). I enkäten frågades om antal barn på förskolan. Tyvärr föll den delen av frågan som rörde barnens åldersfördelning bort.

3.3.2 Synpunkter på bedömning

Det visade sig under arbetet med bedömningen att vissa frågor och uppgifter som insamlats inte kunde användas vid en bedömning. Vissa frågor har tolkats olika, t.ex. fråga 27 ”Har förskolan särskild allergiförebyggande arbete?”. En del förskolor har uppgett ”ja”, dvs att de har ett allergiförebyggande arbete pga av att det finns barn med allergi medan andra har angivit ”nej” med kommentaren att inget särskilt arbete utöver det som redan görs för barn med allergi. Denna fråga skulle behöva förtydligas i den slutgiltiga enkäten. Fråga 26 om deltagande i Socialstyrelsens tillsynsprojekt 2009 om hygien bedömdes inte eftersom det är kommunens tillsynsmyndighet som bestämde om förskolan skulle delta eller inte samt att denna fråga var tillfällig och inte kommer att vara med i framtida versioner. Det finns dock ingen annan fråga om förskolans arbete med smittskydd i enkäten vilket möjligtvis skulle kunna tas med i en slutgiltig version av enkäten. Det saknades möjlighet att i fråga 34 ”Görs regelbunden besiktning av lekredskapen (gungor, klätterställning etc) ange att det inte finns några lekredskap på gården och ett sådant svarsalternativ förslås därför införas. Detta svarsalternativ hade varit aktuellt för två av förskolorna i Härlanda. Den ena förskolan svarade att personalen påtalar brister och i kommentaren till frågan angav att det bara fanns en sandlåda och att barnen leker i skogen runt förskolan medan den andra inte svarade alls på frågan och i kommentaren angav att man inte använder några av gårdens lekredskap. Deras svar ändrades i tabellen och har inte bedömts som negativa.

För att kunna göra en bedömning av de insamlade uppgifterna krävs det att det finns någon form av underlag för att kunna bestämma vad som är bra och mindre bra. I vissa frågor har vi inte funnit något vetenskapligt underlag för vad som ska klassas som mindre bra, t.ex. fråga 38 och 39 ”Ungefär hur många timmar per dag vistas de yngsta respektive de äldsta barnen utomhus?”. Vi kan dock säga att utevistelse är bra för att minska smittspridningen och för att stimulera till fysisk aktivitet. Denna fråga är också svår att dela in i olika klasser pga att svaren har angivits i olika intervaller som överlappar varandra från de olika förskolorna. Om det inte är möjligt att använda dessa två frågor i en bedömning kan man reducera frågan något för att ge mer plats åt andra frågor.

Det har inte på något bra sätt gått att beskriva hur trafikerad närmiljön är vid förskolan, varken i Härlanda eller i Åmål. Det finns säkert ett stort antal kommuner där uppgifter om trafikräkning och vägdata inte finns tillgängligt eller enkelt kan användas. Det är viktigt att ha bra och användbara mått på trafikmiljön i flera avseenden, dels för att bedöma olycksrisken men också för uppskatta buller och luftföroreningar runt förskolorna i de fallen modellerade värden inte finns att tillgå. Man kan överväga att lägga till en fråga om huruvida förskolelärarna upplever att de kan föra ett samtal med normal röststyrka på utegården som ett mått på trafikbuller. För att bedöma om förskolorna kan nå de parker och grönområden de uppger att de regelbundet brukar gå till på ett säkert sätt (fråga 36 och 37) skulle en fråga kunna tas med i enkäten om trafikintensitet på vägar som de behöver korsa, samt om ljussignaler finns i de fall mer trafikerade vägar behöver korsas. Från kommunerna erhöles information om avståndet mellan förskolan och närmaste gång- och cykelväg, även denna uppgift skulle kunna skattas av rektorn. Dock är det en avvägning hur mycket tid och resurser som rektorn eller motsvarande person har möjlighet att lägga ner.

3.4 Resursåtgång

I första delen av projektet förankrades projektet hos skolchefer och kontaktuppgifter till rektorer för de kommunala förskolorna samt till de privata förskolorna inhämtades. I nästa steg skapades enkäten i LimeSurvey och informationsbrev skrevs. Därefter skickades informationsbrev och enkät ut i olika omgångar tillsammans med ett antal påminnelser. Kommunen kommer när projektet är färdigt att ha en webbenkät och mallar för informationsbrev tillgängligt och därför kan den första delen av projektet genomföras under en relativt kort arbetsintensiv period på några arbetsdagar. Det som i vårt fall drog ut lite på tiden vara att enkäterna skickades ut först efter att rektor eller motsvarande person hade bekräftat att e-postadress var riktig, vilket skedde antingen genom e-post eller genom telefonsamtal.

I nästa fas samlades uppgifter in från kommun och myndigheter. Uppgifterna samlades in under framförallt november till december 2009 och januari 2010. Denna del kan sannolikt ta olika lång tid att genomföra beroende på hur snabbt man får tag i rätt person, om uppgifterna finns lätt tillgängliga och hur mycket information man efterfrågar. Den sammanlagda tiden det tog i det här projektet uppskattas till cirka 3 dagar. Det är svårt att uppskatta hur lång tid bearbetning och utvärdering av enkäter och insamlade uppgifter samt rapportskrivning kommer att ta för kommunerna baserat på hur lång tid vårt arbete tog, eftersom en stor del av tiden har lagts ner på att utforma bedömningen och testa olika mått. Det beror också till stor del på hur ambitiös rapport kommunen ämnar skriva. Uppskattningsvis skulle arbetet i en medelstor kommun som ska samla in data om cirka 50 förskolor och då en färdig webbenkät och lathund finns, ta cirka 2-4 arbetsveckor.

Tre rektorer eller motsvarande personer kontaktades efter att de fyllt i enkäten för att ta reda på hur lång tid det tog att fylla i enkäten. Dessa uppgav att det tog cirka 5-15 min och att de kunde besvara enkäten utan att behöva leta upp några svar någon annanstans.

4. Referenser

Acoustic Control. 2006. Bullerkartläggning Göteborgs kommun. Rapport R01-2100. Göteborgs Stad Miljö

Boverket. 2009. Regelsamling för funktionskontroll av ventilationssystem, OVK. Karlskrona

Miljöhälsorapport 2009. 2009. Socialstyrelsen och Karolinska Institutet.

Socialstyrelsen. 2008. Radon i skolor och förskolor - Resultat från ett nationellt tillsynsprojekt.

SOSFS 1996:33. Socialstyrelsens allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och fritidsgårdar. Socialstyrelsen.

Wastensson G, Andersson E, Barregård L. 2006. Barns miljö & hälsa i Västra Götaland. Västra Götalandsregionen Miljömedicinskt Centrum, Göteborg

Tabeller

Tabell 1. Allmänna uppgifter om förskolan								
Förskolans namn	Antal barn	Antal byggnader	Byggår (byggnad 1)	Byggd för att vara förskola	Typ av byggnad	Byggår (byggnad 2)	Typ av byggnad	Byggd för att vara förskola
Ämås kommun								
Nolby förskola	45	1	Före 1980	Nej	Paviljong/barack			
Ånimskogs förskola	6	1	Före 1980	Vet inte	Paviljong/barack			
Kristinebergs förskola	65	1	Före 1980	Ja	Fristående förskolebyggnad			
Edsleskogsförskola	15	1	Före 1980	Nej	Annat			
Tösse förskola	32	2	1995-1999	Ja	Fristående förskolebyggnad	1995-1999	Lägenhet	Nej
Åsens förskola		2	1995-1999	Ja	Fristående förskolebyggnad	1995-1999	Fristående förskolebyggnad	Ja
Fengersfors förskola		1	1990-1994	Nej	Lägenhet			
Örnäs förskola	70	2	1985-1989	Ja	Fristående förskolebyggnad	Före 1980	Villa	Nej
Sveaparkens förskola	27	1	1980-1984	Nej	Annat			
Elisebergs förskola	63	1	Före 1980	Ja	Fristående förskolebyggnad			
Förskolan Lyckan	27	1	Före 1980	Nej	Lägenhet			
Föräldra kooperativet Barnhagen	20	1	Före 1980	Nej	Annat			
Härlanda								
					Fristående förskolebyggnad			
Skogsglantan Virginsgatans förskola	107	1	Före 1980	Ja	Villa			
Östra Villans förskola	40	1	Före 1980	Nej	Villa			
Skogsbrynets förskola	14	1	Före 1980	Nej	Skolbyggnad			
Intagsgatans förskola	46	1	Före 1980	Nej	Lägenhet			
Forsstenagatans förskola	36	1	Före 1980	Nej	Fristående förskolebyggnad			
Studiegångens förskola	98	1	Före 1980	Ja	Fristående förskolebyggnad			
Qvidings förskola	36	1	2005 eller senare	Nej	Fristående förskolebyggnad			
Torpagatans förskola	54	1	Före 1980	Ja	Paviljong/barack			
Vidkärrs förskola	72	2	1995-1999	Nej	Fristående förskolebyggnad	2005 eller senare	Paviljong/barack	Ja
Fräntorpsgatans förskola		1	Före 1980	Ja	Fristående förskolebyggnad			
Smörslottsgatan 22 förskola	64	1	Före 1980	Ja	Fristående förskolebyggnad			
Smörslottets förskola	72	1	1980-1984	Ja	Fristående förskolebyggnad			
Torpets förskola		1	Före 1980	Ja	Annat			
Snäckan Helleforsgatans förskola	19	1	Före 1980	Nej	Fristående förskolebyggnad			
Vidkärrs Montessoriförskola	43	1	Före 1980	Nej	Lägenhet			
Föräldra kooperativet Sagolunden	20	1	1990-1994	Ja	Paviljong/barack			
Prästkragens Montessoriförskola	19	1	1985-1989	Ja	Fristående förskolebyggnad			
Solgläntans Waldorfförskola	25	1	Före 1980	Nej	Lägenhet			
Natur och Lek i Ur och Skur	15	1	Före 1980	Nej	Villa			
Regnbågen, Rudolf Steinerskolan	15	1	Före 1980	Nej				

Tabell 2. Processfaktorer. Frågor indikerade med en * har använts i bedömningen och svar bedömda som negativa är markerade i grått.

Förskolans namn	Regelbundna OVK (Fråga 14)*	Tillgång till OVK-protokoll (Fråga 15)	Radonmätning (fråga 16)*	Känedom om mätresultat (Fråga 17)	Hur ofta sker städning av golv i lokaler för lek? (Fråga 21)*	Hur ofta sker städning i toalettutrymmen? (Fråga 22)*	Bullerförebyggande projekt eller andra åtgärder (Fråga 23)*	Arbetsmiljöron (gång/år) (Fråga 25)*	Deltagande i Socialstyrelsens nationella tillsynsprojekt 2009 om hygien (Fråga 26)	Särskilt allergiförebyggande arbete (Fråga 27)	Regelbunden besiktning av lekredskap (Fråga 34)*
Åmåls kommun											
Nolby förskola	Ja	Ja	Ja	Nej	Dagligen	Dagligen	Ja	1	Ja	Nej	Ja, årligen eller tätare
Ånimskogs förskola	Ja	Ja	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Ja	Nej	Ja, årligen eller tätare
Kristinebergs förskola	Ja	Ja	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Nej	Ja, årligen eller tätare
Edsleskogsförskola	Nej		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Nej	Ja, årligen eller tätare
Tösse förskola	Ja	Ja	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Nej	1	Ja	Nej	Ja, årligen eller tätare
Åsens förskola	Ja	Ja	Nej		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Ja	Nej	Ja, årligen eller tätare
Fengersfors förskola	Ja	Ja	Nej		Dagligen	Dagligen	Nej	1	Ja	Ja	Ja, årligen eller tätare
Örnäs förskola	Ja	Vet inte	Ja	Nej	Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Nej	Ja, årligen eller tätare
Sveaparkens förskola	Ja	Ja	Nej		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Ja	Ja	Ja, årligen eller tätare
Elisebergs förskola	Ja	Ja	Ja	Ja	Dagligen	Dagligen	Ja	1	Ja	Nej	Ja, årligen eller tätare
Förskolan Lyckan	Ja	Nej	Ja	Ja	Varannan dag	Varannan dag	Ja	1	Nej	Ja	Ja, årligen eller tätare
Föräldrakooperativet Barnhagen	Ja	Ja	Vet inte		Varannan dag	Varannan dag	Ja		Ja	Ja	
Härlanda											
Skogsglantan Virginsgatans förskola	Vet inte		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja			Nej	Ja, vartannat år eller mer sällan
Östra Villans förskola	Vet inte		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja		Vet inte	Nej	
Skogsbrynets förskola	Vet inte		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja				
Intagsgatans förskola	Ja	Nej	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Vet inte	1	Nej	Nej	Nej, men personalen påtalar brister
Forsstenagatans förskola	Vet inte		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Nej	1	Nej	Nej	Nej, men personalen påtalar brister
Studiegångens förskola	Vet inte		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Vet inte	1	Nej	Nej	Nej, men personalen påtalar brister
Qvidings förskola	Nej		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	>1	Nej	Nej	Nej, men personalen påtalar brister
Torpagatans förskola	Ja	Vet inte	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	>1	Nej	Nej	Nej, men personalen påtalar brister
Vidkärrs förskola	Ja	Vet inte	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	>1	Nej	Nej	Nej, men personalen påtalar brister
Fräntorpsgatans förskola	Ja	Vet inte	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	>1	Nej	Nej	Nej, men personalen påtalar brister
Smörslottsgatan 22 förskola	Ja	Nej	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Nej	Ja, vartannat år eller mer sällan
Smörslottets förskola	Nej		Nej		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Nej	Ja, årligen eller tätare
Torpets förskola	Nej		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Ja	Ja, årligen eller tätare
Snäckan Helleforsgatans förskola	Nej		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Ja	Använder inte lekredskapen
Vidkärrs Montessoriförskola	Ja	ja	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Nej	Ja, vartannat år eller mer sällan
Föräldrakooperativet Sagolunden	Nej		Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	<1	Nej	Nej	Ja, årligen eller tätare
Prästkragens Montessoriförskola	Ja	Vet inte	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Nej	<1	Vet inte	Nej	Ja, årligen eller tätare
Solgläntans Waldorfförskola	Ja	Ja	Vet inte		Dagligen	Dagligen	Ja	1	Nej	Vet inte	Ja, årligen eller tätare
Natur och Lek i Ur och Skur	Nej	Vet inte	Vet inte		Mer sällan	Mer sällan	Vet inte	1	Vet inte	Nej	Ja, årligen eller tätare
Regnbågen, Rudolf Steinerskolan	Vet inte	Vet inte	Vet inte		Varannan dag	Varannan dag		<1	Nej	Nej	Finns inga lekredskap

Tabell 3. Fukt, mögel och radon. Frågor indikerade med en * har använts i bedömningen och svar bedömda som negativa är markerade i grått.

Förskolans namn	Halten radon (Bq/m ³)*	Finns det eller har det funnits en synlig fuktskada? (Fråga 18)*	Synlig mögelväxt de senaste 3 mån (Fråga 19)*	Lukt av mögel de senaste 3 mån (Fråga 20)*
Åmåls kommun				
Nolby förskola	50	Ja, men inte nu	Nej	Osäker
Ånimskogs förskola	<30	Nej	Nej	Nej
Kristinebergs förskola	80	Ja, men inte nu	Nej	Osäker
Edleskogsförskola	<30	Nej	Nej	Nej
Tösse förskola	<30	Ja, men inte nu	Nej	Nej
Åsens förskola	<30	Nej	Nej	Nej
Fengersfors förskola	50	Nej	Nej	Nej
Örnäs förskola	30	Nej	Nej	Nej
Sveaparkens förskola	<30	Nej	Nej	Nej
Elisebergs förskola	<30	Ja, men inte nu	Nej	Nej
Förskolan Lyckan	50	Nej	Nej	Nej
Föräldrakooperativet Barnhagen	<30	Nej	Nej	Nej
Härlanda				
Skogsglantan Virginsgatans förskola	<30	Osäker	Nej	Nej
Östra Villans förskola	i.u	Osäker	Nej	Nej
Skogsbrynets förskola	i.u	Ja, men inte nu	Osäker	Ja
Intagsgatans förskola	<40	Ja, men inte nu	Nej	Ja
Forsstenagatans förskola	<200	Ja, nu	Osäker	Ja
Studiegångens förskola	60	Nej	Nej	Nej
Qvidings förskola	<50	Nej	Nej	Nej
Torpagatans förskola	<50	Nej	Nej	Nej
Vidkärrs förskola	<50	Nej	Nej	Nej
Fräntorpsgatans förskola	<50	Nej	Nej	Nej
Smörslottsgatan 22 förskola	<60	Ja, tidigare	Osäker	Osäker
Smörslottets förskola	<70	Ja, tidigare	Ja	Ja
Torpets förskola	<50	Nej	Nej	Nej
Snäckan Helleforsgatans förskola	i.u	Nej	Nej	Nej
Vidkärrs Montessoriförskola	70	Nej	Nej	Osäker
Föräldrakooperativet Sagolunden	<30	Nej	Nej	Nej
Prästkragens Montessoriförskola	i.u	Nej	Nej	Nej
Solgläntans Waldorfförskola	<60	Ja, men inte nu	Nej	Nej
Natur och Lek i Ur och Skur	20	Ja, men inte nu	Nej	Nej
Regnbågen, Rudolf Steinerskolan	i.u	Nej	Osäker	Ja

Tabell 4. Utomhusmiljön, gården och närmiljön. Frågor indikerade med en * har använts i bedömningen och svar bedömda som negativa är markerade i grått.

Förskolans namn	Vilken trafikintensitet är det på förmiddagen på den största gata eller väg som du kan se från något fönster i förskolan (inom ett avstånd på 50 m)? (Fråga 13)	Egen gård (Fråga 30)	Utgång till gården (Fråga 31)	Skuggad lekplats (Fråga 32)*	Träd och buskar (Fråga 33)*	Poäng på gården baserat på 20 adjektiv* (Fråga 35)*	Barnvänlig (Fråga 35)*	Tid utomhus yngsta barnen vår och höst, vackert vädert (Fråga 38)	Tid utomhus yngsta barnen vår och höst, dåligt vädert (Fråga 38)	Tid utomhus äldsta barnen vår och höst, vackert vädert (Fråga 38)	Tid utomhus äldsta barnen vår och höst, dåligt vädert (Fråga 39)	Närmsta park eller grönområde dit barnen regelbundet brukar gå (Fråga 36)	Avstånd till detta område (m) (Fråga 37)
Ämås kommun													
Nolby förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	4	Nej	3-4	2-3	3-4	2-3	Skogen bakom byggnaden	25
Änimskogs förskola	Ingen gata	Ja	Direkt	Ja	Ja	5	Nej	3	2	3	2	Skogen	100
Kristinebergs förskola		Ja	Direkt	Ja	Ja	4	Nej	2,5	1,5	2,5	1,5	Rösparksskogen, ett friluftsområde i omedelbar närhet med bla skog och pulkabacke	200
Edsleskogsförskola		Ja	Direkt	Ja	Ja	9	Ja	2,5	1,5	2,5	1,5	Ligger mitt i naturen med stor tomt. Skogen inpå med lägerplats. Ute en "heldag" 1 gång/vecka	250
Tösse förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	-1	Ja	2-3	1-3	2-3	1-3	Närstående skogsområde	500
Åsens förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	0	Ja	2-3	1-3	2-3	1-3	Skogsområde	500
Fengersfors förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	-2	Ja	2-3	1-3	2-3	1-3	Skog	500
Örnäs förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	3	Ja	>1	1	>1	1	Andra sidan tomtgränsen	
Sveaparkens förskola	6-10 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	6	Ja	2-3	2	4-5	4-5	Sveaparkens grönområde	50
Elisebergs förskola	6-10 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	9	Ja	2-3	2	3-4	3-4	Rösskogen- Hanebols friluftsområde	2000
Förskolan Lyckan	Ingen gata	Ja	Direkt	Ja	Ja	2	Ja	3	2	3	2	Karlbergsskogen i Ämål	1000
Föräldrakooperativet Barnhagen	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	7	Nej	2-3	1,5-3	5	1,5-3	Vårn gård gränsar till skogen. Rösskogen.	
Härlanda													
Skogsläntan Virginsgats förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	3	Ja	2	2	2	2	Bakom huset	20
Östra Villans förskola	Ingen gata	Ja	Ledsagas	Ja	Ja	2	Ja	1	1	2	2	Förskolan ligger i ett parkområde	0
Skogsbrynets förskola		Ja	Direkt	Ja	Ja	-2	Ja	3	1,5	3	1,5	I anslutning till gården finns skogen och parker	0
Intagsgats förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	-4	Nej	3-4	1-2	3-4	1-2	Renströmska parken	400
Forststenagats förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Vissa hinder	Ja	Ja	-5	Nej	3-4	1-2	3-4	1-2	Renströmska parken	300
Studiegångens förskola	2-5 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	10	Ja	3-4	1-2	3-4	1-2	Härlanda tjärn	500
Qvidings förskola	fler än 10 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	7	Ja	3	2	3	2	Härlanda tjärn	2000
Torpagats förskola	Ingen gata	Ja	Direkt	Ja	Ja	8	Ja	3	2	3	3	Härlanda tjärn	2000
Vidkärrs förskola	fler än 10 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	5	Ja	3	1,5	3	2	Härlanda tjärn	2000
Fräntorpsgats förskola	fler än 10 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	8	Ja	3	1,5	3	2	Härlanda tjärn mm	2000
Smörslottsgatan 22 förskola	6-10 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	8	Ja	6	4	6	4	Skog finns vid förskolan	50
Smörslottets förskola	0-1 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	8	Ja	5	3	5	3	Förskolan ligger i anslutning till Delsjöns naturområde	100
Torpets förskola	6-10 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	-1	Nej	4	3	4	3	Skog vid Östra sjukhuset	200
Snäckan Helleforsgats förskola	2-5 fordon per minut	Ja	Direkt	Nej	Ja	-3	Nej	5	3	5	3	Björnparken Helleforsgatan dit man går varje dag	150
Vidkärrs Montessoriförskola	2-5 fordon per minut	Ja	Direkt	Nej	Ja	3	Nej	3-4	2	4-5	2-3	Bort Björnplan vid Kageledstorget, fågeldammen Helleforsgatan	10
Föräldrakooperativet Sagolunden	Ingen gata	Ja	Direkt	Ja	Ja	6	Ja	4	4	4	4	Kageledstorget	500
Prästkragens Montessoriförskola	2-5 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	8	Ja	2,5	2,5	2,5	2,5	Delsjöområdet	500
Solgläntans Waldorfförskola	Ingen gata	Ja	Direkt	Ja	Ja	11	Ja	5	4-5	6	5-6	Deras "ankdamm" + kolonilotter och andra områden runt om	500
Natur och Lek i Ur och Skur	2-5 fordon per minut	Ja	Direkt	Ja	Ja	6	Nej	4-5	3-5	4-5	3-5	Natur och lek dagis, mycket ute. Gården, skogen, lekparken t.ex vid trätorget eller parken "sockertoppen" mellan trätorget och stabbetorget	200
Regnbågen, Rudolf Steinerskolan	Ingen gata	Ja	Direkt	Ja	Ja	10	Ja	5	4,5	5	4,5	Vi ligger i Renströmska parken.	0

*spännande, rymlig, kuperad, lummig, prydd, varierad, mysig, rofylld, rolig, barnvänlig, frodig, enförmig, liten, torftig, tråkig, sliten, platt, stökig, ömtålig, blåsig

Tabell 5. GIS-baserade data. Frågor indikerade med en * har använts i bedömningen och svar bedömda som negativa är markerade i grått.

Förskolans namn	Avstånd cykelväg/ gångbana (m)	Avstånd till järnväg (m)	Avstånd till närmsta lekplats (m)	Års-medelvärde NO ₂ (µg/m ³)*	Dygns-ekvivalenta bullernivåer (dB)*
Åmåls kommun					
Nolby förskola	<100	710	220		
Ånimskogs förskola	saknas	250	saknas		
Kristinebergs förskola	220	972	400		
Edsleskogsförskola	110	>1000	500		
Tösse förskola	saknas	249	450		
Åsens förskola	<100	>1000	<50		
Fengersfors förskola	saknas	>1000	200		
Örnäs förskola	180	783	250		
Sveaparkens förskola	150	365	500		
Elisebergs förskola	<100	>1000	150		
Förskolan Lyckan	<100	90	75		
Föräldrakooperativet Barnhagen	218	942	550		
Härlanda					
Skogsglantan Virginsgatans förskola	<100	>1000	520	15,3	35-40
Östra Villans förskola	<100	>1000	460	15,2	<35
Skogsbrynets förskola	<100	>1000	380	15,6	45-50
Intagsgatans förskola	<100	>1000	130	16,2	45-50
Forsstenagatans förskola	<100	>1000	170	16,4	50-55
Studiegångens förskola	<100	>1000	380	16,0	55-60
Qvidings förskola	<100	870	300	17,0	55-60
Torpogatans förskola	<100	860	390	16,7	45-50
Vidkärrs förskola	<100	930	370	16,7	50-55
Fräntorpsgatans förskola	<100	650	260	17,6	55-60
Smörslottsgatan 22 förskola	<100	>1000	320	15,3	35-40
Smörslottets förskola	<100	>1000	240	13,9	45-50
Torpets förskola	<100	900	420	16,5	55-60
Snäckan Helleforsgatans förskola	<100	410	170	18,4	50-55
Vidkärrs Montessoriförskola	<100	530	200	17,5	45-50
Föräldrakooperativet Sagolunden	<100	530	60	17,7	45-50
Prästkragens Montessoriförskola	<100	>1000	160	17,9	55-60
Solgläntans Waldorfförskola	<100	250	160	19,9	50-55
Natur och Lek i Ur och Skur	<100	>1000	235	14,8	45-50
Regnbågen, Rudolf Steinerskolan	<100	>1000	450	15,2	<35

Tabell 6. Brister (antal negativa svar) i respektive kategori tillsammans med bedömningen bättre (ljusgrönt), medel (gult) och sämre (orange) för varje förskola.

Förskolans namn	Processer (sämst 7)	Fukt, mögel och radon (sämst 2)	Utomhusmiljö, gården och närmiljön (sämst 4)	GIS-baserade data (sämst 2)
Åmåls kommun				
Nolby förskola	0	0	1	0
Ånimskogs förskola	1	0	1	0
Kristinebergs förskola	1	0	1	0
Edsleskogsförskola	2	0	0	0
Tösse förskola	2	0	1	0
Åsens förskola	1	0	0	0
Fengersfors förskola	2	0	1	0
Örnäs förskola	0	0	0	0
Sveaparkens förskola	1	0	0	0
Elisebergs förskola	0	0	0	0
Förskolan Lyckan	2	0	0	0
Föräldrakooperativet Barnhagen	3	0	1	0
Härlanda				
Skogsglantan Virginsgatans förskola	3	0	0	0
Östra Villans förskola	3	1	0	0
Skogsbrynets förskola	3	2	1	0
Intagsgatans förskola	3	1	3	0
Forsstenagatans förskola	4	1	2	0
Studiegångens förskola	4	0	0	1
Qvidings förskola	3	0	0	1
Torpagatans förskola	2	0	0	0
Vidkärrs förskola	2	0	0	0
Fräntorpsgatans förskola	2	0	0	1
Smörslottsgatan 22 förskola	2	0	0	0
Smörslottets förskola	2	1	0	0
Torpets förskola	2	0	2	1
Snäckan Helleforsgatans förskola	2	1	3	0
Vidkärrs Montessoriförskola	2	0	2	0
Föräldrakooperativet Sagolunden	3	0	0	0
Prästkragens Montessoriförskola	3	1	0	1
Solgläntans Waldorfförskola	1	0	0	0
Natur och Lek i Ur och Skur	5	0	1	0
Regnbågen, Rudolf Steinerskolan	6	2	0	0

Bilagor

Bilaga 1. Enkät

Barns fysiska miljö i förskolan

Vi är mycket tacksamma att du tar dig tid att fylla i enkäten!

Vi föreslår att du först läser igenom hela enkäten för att se vilka uppgifter som efterfrågas - för några av frågorna kan du först behöva söka svar eller diskutera med personalen på förskolan. Observera att du måste fylla i kontaktuppgifter (fråga 1) för att kunna läsa igenom resterande frågor.

Det går att spara en delvis ifylld enkät och komplettera uppgifterna vid ett senare tillfälle genom att trycka på "Fortsätt senare" i vänstra nedre hörnet. Du får då välja ett namn (tips är att välja förskolans namn) och lösenord som skickas till din epost tillsammans med en ny länk till den påbörjade enkäten.

De flesta frågor i enkäten är flervalfrågor och det finns möjlighet att kommentera dina svar i anslutning till varje fråga.

Den här enkäten innehåller 43 frågor

Allmänna uppgifter

Kontaktuppgifter

1 Kontaktuppgifter *

Skriv ditt/dina svar här:

Kommun/stadsdel

Förskolans namn

Uppgiftslämnarens namn

Uppgiftslämnarens titel/funktionsansvar

E-postadress

Telefon

Det här är en obligatorisk fråga som du måste svara på innan du kan se de övriga frågorna.

2 Hur många barn inskrivna barn finns på förskolan?

Skriv ditt svar här:

Lokalerna

3 Hur många byggnader där barngrupper vistas består förskolan av?

Välj **bara en** av följande:

1

2

3 eller flera

Kommentera dina val här:

4 När uppfördes byggnad 1?

Välj **bara en** av följande:

- Före 1980
- 1980-1984
- 1985-1989
- 1990-1994
- 1995-1999
- 2000-2004
- 2005 eller senare

Kommentera dina val här:

5 Är byggnaden (byggnad 1) ursprungligen byggd för att vara förskola?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Vet inte

Kommentera dina val här:

6 Viken typ av byggnad är byggnad 1?

Välj **bara en** av följande:

- Fristående förskolebyggnad
- Lägenhet
- Villa
- Paviljong/barack
- Skolbyggnad
- Annat

Kommentera dina val här:

7 När uppfördes byggnad 2?

Välj **bara en** av följande:

- Före 1980
- 1980-1984
- 1985-1989
- 1990-1994
- 1995-1999
- 2000-2004
- 2005 eller senare

Kommentera dina val här:

8 Är byggnaden (byggnad 2) ursprungligen byggd för att vara förskola?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Vet inte

Kommentera dina val här:

9 Viken typ av byggnad är byggnad 2?

Välj **bara en** av följande:

- Fristående förskolebyggnad
- Lägenhet
- Villa
- Paviljong/barack
- Skolbyggnad
- Annat

Kommentera dina val här:

10 När uppfördes byggnad 3?

Välj **bara en** av följande:

- Före 1980
- 1980-1984
- 1985-1989
- 1990-1994
- 1995-1999
- 2000-2004
- 2005 eller senare

Kommentera dina val här:

11 Är byggnaden (byggnad 3) ursprungligen byggd för att vara förskola?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Vet inte

Kommentera dina val här:

12 Vilken typ av byggnad är byggnad 3?

Välj **bara en** av följande:

- Fristående förskolebyggnad
- Lägenhet
- Villa
- Paviljong/barack
- Skolbyggnad
- Annat

Kommentera dina val här:

13 Vilken trafikintensitet är det på förmiddagen på den största gata eller väg som du kan se från något fönster i förskolan (inom ett avstånd på 50 m)?

Välj **bara en** av följande:

- 0-1 fordon per minut
- 2-5 fordon per minut
- 6-10 fordon per minut
- fler än 10 fordon per minut
- man kan inte se någon gata eller väg inom 50 m

Kommentera dina val här:

Inomhusmiljön

14 Gör fastighetsägaren regelbundet ventilationskontroll?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Vet inte

Kommentera dina val här:

15 Har ni fått tillgång till protokollet från ventilationskontrollen (sk OVK-protokoll)?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Vet inte
- Det har inte gjorts någon ventilationskontroll

Kommentera dina val här:

16 Har det gjorts radonmätningar i förskolans lokaler?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Vet inte

Kommentera dina val här:

17 Känner du till resultatet av radonmätningen?

Välj **bara en** av följande:

- Det var för höga radonhalter
- Det var normalt resultat (under riktvärdet 200 Bq/m³)
- Jag känner inte till resultatet
- Det har inte gjorts någon radonmätning

Kommentera dina val här:

18 Finns det eller har det funnits en synlig fuktskada (fläckar eller dylikt) i förskolans lokaler?

Välj **bara en** av följande:

- Ja, det finns fuktskada nu
- Ja, det har funnits fuktskada men inte nu
- Nej
- Osäker

Kommentera dina val här:

19 Har det funnits synlig mögelväxt i förskolans lokaler de senaste 3 månaderna?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Osäker

Kommentera dina val här:

20 Har du eller någon annan känt lukt av mögel i förskolans lokaler de 3 senaste månaderna?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Osäker

Kommentera dina val här:

21 Hur ofta sker städning av golv i lokaler för lek?

Välj **bara en** av följande:

- Dagligen
- Varannan dag
- Mer sällan

Kommentera dina val här:

22 Hur ofta sker städning i toalettutrymmen?

Välj **bara en** av följande:

- Dagligen
- Varannan dag
- Mer sällan

Kommentera dina val här:

23 Har ni arbetat med bullerförebyggande projekt eller gjort andra åtgärder för att minska ljudnivåerna i förskolans lokaler?

Välj **bara en** av följande:

- .Ja
- .Nej
- .Vet inte

Kommentera dina val här:

24 Vad har gjorts för att minska buller?

Skriv ditt svar här:

25 Hur ofta genomförs arbetsmiljörund?

Välj **bara en** av följande:

- Aldrig
- Mindre än 1 gång per år
- En gång per år
- Mer än en gång per år

Kommentera dina val här:

26 Deltog förskolan i Socialstyrelsens nationella tillsynsprojekt 2009 om Hygien i förskolor?

Välj **bara en** av följande:

- Ja, miljökontoret har besökt förskolan i tillsynsprojektet
- Nej
- Vet inte

Kommentera dina val här:

27 Har förskolan särskilt allergiförebyggande arbete?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej
- Vet inte

Kommentera dina val här:

28 Vad gör ni i det allergiförebyggande arbetet?

Skriv ditt svar här:

29 Övriga kommentarer som jag skulle vilja lämna om vår förskolas inomhusmiljö.

Skriv ditt svar här:

Utomhusmiljön

30 Hör det en utomhusmiljö till förskolan?

Välj **bara en** av följande:

- Ja, vi har en egen gård
- Ja, men vi delar gården med andra brukare
- Nej, förskolan har ingen gård

Kommentera dina val här:

31 Kan barnen släppas ut direkt från lokalen på egen hand?

Välj **bara en** av följande:

- Ja, det finns en utgång direkt till utemiljön
- Ja, men det finns vissa hinder på vägen (t ex trappor, korridorer)
- Nej, barnen måste ledsagas

Kommentera dina val här:

32 Finns det tillgång till skuggad lekplats i direkt anslutning till förskolan?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej

Kommentera dina val här:

33 Finns det träd och buskar som barnen kan leka i eller vid?

Välj **bara en** av följande:

- Ja
- Nej

Kommentera dina val här:

34 Gör regelbunden besiktning av lekredskapen (gungor, klätterställningar etc)?

Välj **bara en** av följande:

- Nej, men personalen påtalar brister
- Ja, vartannat år eller mer sällan
- Ja, årligen eller tätare

Kommentera dina val här:

35 Markera de ord (flera svarsalternativ är möjliga) du tycker beskriver gårdsmiljön (den närmaste) på ett passande sätt.

Välj **alla** som stämmer:

- spännande
- enformig
- kuperad
- rymlig
- liten
- lummig
- prydlig
- varierad
- mysig
- torftig
- tråkig
- sliten
- platt
- rofyll
- stökig
- rolig
- ömtålig
- barnvänlig
- frodig
- blåsig

36 Var finns närmaste park eller grönområde dit barnen regelbundet brukar gå? Skriv adress eller annat känt namn för detta område.

Skriv ditt svar här:

37 Hur långt är det till detta område (ange ungefärlig sträcka i meter)?

Skriv ditt svar här:

38 Ungefär hur många timmar per dag vistas de yngsta barnen utomhus?

Skriv ditt/dina svar här:

Vår och höst vid vackert väder:

Vår och höst vid dåligt väder:

39 Ungefär hur många timmar per dag vistas de äldsta barnen utomhus?

Skriv ditt/dina svar här:

Vår och höst vid vackert väder:

Vår och höst vid dåligt väder:

40 Övriga kommentarer som jag skulle vilja lämna om vår förskolas utomhusmiljö.

Skriv ditt svar här:

Synpunkter på enkäten

41 Var det svårt att komma åt enkäten och att fylla i den?

Välj **bara en** av följande:

Ja

Delvis

Nej, det var lätt

Kommentera dina val här:

42 Var frågorna i enkäten lätta att förstå och var svarsalternativen tydliga?

Välj **bara en** av följande:

Ja

För det mesta

Nej

Kommentera dina val här:

43 Finns det något område som vi inte har berört i enkäten och som du tycker är viktigt i sammanhanget?

Skriv ditt svar här:

Skicka in din enkät.

Tack för att du svarat på denna enkät.

Referens
Lars Barregård
Tfn 031-7862896
lars.barregard@amm.gu.se

Datum
15 oktober 2009

Diarienummer

Rektorer för förskolor
i Härlanda, Göteborg

Enkätundersökning om barns fysiska miljö i förskolan

Miljömedicinskt centrum vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset genomför tillsammans med Länsstyrelsen ett arbete för att ta fram en modell för hur man enkelt kan inventera barns utomhus- och inomhusmiljö i förskolan. Vi kommer därför att skicka ut en enkät via e-post (web-enkät) till förskolor i Åmåls kommun och till Härlanda i Göteborg. Enkäten har också skickats till förskolor i Malmö samt i några landsortskommuner i Skåne län. I Skåne görs arbetet av miljömedicin i Lund samt Länsstyrelsen Skåne.

Vi har förankrat detta arbete hos skolchefen Svante Tolf. För privata förskolor är detta den första kontakten och vi hoppas att även ni vill delta i projektet.

Vi ber dig att fylla i en enkät för varje förskola. Det är viktigt att alla medverkar så att vi får en rättvisande bild av barnens miljö samt om den här typen av enkäter kan fungera i större skala. Vi vill också gärna ha era synpunkter på om/hur enkäten kan förbättras.

Det är i huvudsak uppgifter om barnens inomhus- och utomhusmiljöer som samlas in. I huvudsak är det data som finns tillgänglig på kommunens förvaltning. Det behövs även uppgifter från de enskilda förskolorna och dessa samlas in via den elektroniska enkäten.

Varför görs detta?

I dagsläget saknas övergripande kunskaper om hur förskolemiljöer ser ut i landet. Naturvårdsverket har därför beviljat ekonomiska medel för att genomföra ett pilotprojekt för att utforma en inventeringsmodell som ska kunna ge kommunerna möjlighet att utvärdera nuläget för barnens fysiska miljö i förskolan. Resultaten ska kunna användas för framtida goda förskolemiljöer. Projektet stöds också av Socialstyrelsen.

Resultatet

Vi kommer att sammanställa enkätsvaren tillsammans med en del andra uppgifter som vi tar fram via kommunförvaltningen. Vi kommer att skicka några exemplar av rapporten till er när projektet är klart. En slutversion kan komma att användas i kommuner över hela landet. Projektet och enkäten är inte avsedd att ersätta tillsynsmyndigheternas arbete eller egenkontrollen.

Tack på förhand!

Lars Barregård
överläkare/professor
Miljömedicinskt Centrum
Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Annika Lundahl
Länsmiljöingenjör
Länsstyrelsen i Västra Götaland

Referens
Lars Barregård
Tfn 031-7862896
lars.barregard@amm.gu.se

Datum
15 oktober 2009

Diarienummer

Rektorer för förskolor
i Åmåls kommun

Enkätundersökning om barns fysiska miljö i förskolan

Miljömedicinskt centrum vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset genomför tillsammans med Länsstyrelsen ett arbete för att ta fram en modell för hur man enkelt kan inventera barns utomhus- och inomhusmiljö i förskolan. Vi kommer därför att skicka ut en enkät via e-post (web-enkät) till förskolor i Åmåls kommun och till Härlanda i Göteborg. Enkäten har också skickats till förskolor i Malmö samt i några landsortskommuner i Skåne län. I Skåne görs arbetet av miljömedicin i Lund samt Länsstyrelsen Skåne.

Vi har förankrat detta arbete hos skolchefen Thomas Nilsson. För privata förskolor är detta den första kontakten och vi hoppas att även ni vill delta i projektet.

Vi ber dig att fylla i en enkät för varje förskola. Det är viktigt att alla medverkar så att vi får en rättvisande bild av barnens miljö samt om den här typen av enkäter kan fungera i större skala. Vi vill också gärna ha era synpunkter på om/hur enkäten kan förbättras.

Det är i huvudsak uppgifter om barnens inomhus- och utomhusmiljöer som samlas in. I huvudsak är det data som finns tillgänglig på kommunens förvaltning. Det behövs även uppgifter från de enskilda förskolorna och dessa samlas in via den elektroniska enkäten.

Varför görs detta?

I dagsläget saknas övergripande kunskaper om hur förskolemiljöer ser ut i landet. Naturvårdsverket har därför beviljat ekonomiska medel för att genomföra ett pilotprojekt för att utforma en inventeringsmodell som ska kunna ge kommunerna möjlighet att utvärdera nuläget för barnens fysiska miljö i förskolan. Resultaten ska kunna användas för framtida goda förskolemiljöer. Projektet stöds också av Socialstyrelsen.

Resultatet

Vi kommer att sammanställa enkätsvaren tillsammans med en del andra uppgifter som vi tar fram via kommunförvaltningen. Vi kommer att skicka några exemplar av rapporten till er när projektet är klart. En slutversion kan komma att användas i kommuner över hela landet. Projektet och enkäten är inte avsedd att ersätta tillsynsmyndigheternas arbete eller egenkontrollen.

Tack på förhand!

Lars Barregård
överläkare/professor
Miljömedicinskt Centrum
Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Annika Lundahl
Länsmiljöingenjör
Länsstyrelsen i Västra Götaland

Bilaga 3. Brev

Till rektor/föreståndare eller motsvarande

Du har tidigare erhållit ett informationsbrev om projektet "Den fysiska miljön i förskolan" där vi informerat om en kommande webb-baserad enkätundersökning. Vi hoppas att du har möjlighet att besvara enkäten rörande din förskolas miljö.

Syftet med detta e-post-meddelande är att kontrollera att e-posten når rätt adressat så att vi skickar ut länken till enkäten till rätt e-postadress. Vi ber därför att ni gör ett kort svar med era kontaktuppgifter (namn och telefonnummer) till avsändaren om att ni mottagit denna e-post.

Observera att ni som ansvarar för fler än en förskola kommer att få en e-post och länk för varje förskola.

I enkäten finns möjligheter för den som svarar att ge synpunkter på projektet. Vi är tacksamma för alla kommentarer och förslag till förbättringar av enkäten.

Enkäten ingår i ett projekt med syfte att ta fram en modell för en enkel inventering av förskolans fysiska miljö som ska kunna ge kommunerna möjlighet att utvärdera förskolornas miljö inne och ute. Vi kommer att redovisa resultaten för förskolorna i de deltagande kommunerna i en rapport. Rapporten kommer även att vara tillgänglig för alla intresserade. Så småningom ska vi också utarbeta en metodbok, så att inventeringen lätt ska kunna genomföras i alla kommuner i landet. Vi hoppas att metodboken kommer att bidra till planering och genomförande av framtida goda förskolemiljöer.

Med vänlig hälsning

Lars Barregård
Överläkare/professor
Tel 031-786 28 96
Lars.barregard@amm.gu.se
Miljömedicinskt Centrum
Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Annika Lundahl
Länsmiljöingenjör
Tel 0521-60 52 19
annika.lundahl@lansstyrelsen.se
Länsstyrelsen i Västra Götaland

Pernilla Gustafson
Yrkes- och miljöhygieniker
Tel 031-786 28 53
pernilla.gustafson@amm.gu.se
Miljömedicinskt Centrum
Sahlgrenska Universitetssjukhuset